

більш глобально, тобто не концентрувати свою увагу на задоволенні власних потреб, а й думати про майбутнє своїх нащадків, заради яких ми й будемо нашу Україну. Хотілось би завершити свою думку словами композитора Кузьми Скрябіна:

Але українці – як мурашки,
Ми можемо більше, ніж думаємо самі.
Не допомагайте нам, але й не заважайте –
Ми краще знаємо, як жити у сім'ї.

Бібліографічні посилання:

1. Борінштейн Є. Р. Особливості соціокультурної трансформації сучасного українського суспільства: Монографія. Одеса: Астропринт; 2006. 400 с.
2. Гнатенко П. І. Становлення української національної ідентичності // Вісник Дніпропетровського університету (Соціологія Філософія Політологія). – 2000. – № 6. – С.156-159.
3. Халапсис А.В. Культурная стратегия Украины в цивилизационном контексте // Грани. – 2008. – №59(3). – С. 72-74.

Несправа Микола Вікторович,
кандидат філософських наук,
доцент Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ХРИСТІЯНСЬКІ ПРИНЦИПИ ЯК ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВА ОСНОВА ПОДОЛАННЯ СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ

З кінця 2013 року Україна поринула у вир соціальних конфліктів, які у лютому 2014 року набули кривавого характеру, а згодом на Донбасі перетворилися на справжню війну. Чотири роки невдалих спроб влади зупинити конфлікт показали, що існуючі політико-правові методи, розраховані на силове протистояння, не приносять бажаного результату. Тому, на наш погляд, треба кардинально переглянути саму філософію подолання конфліктів та взяти за основу ті християнські принципи, на яких власне і побудована українська культурно-цивілізаційна ідентичність.

Для розуміння екзистенціальної відмінності цих принципів, важливо зазначити, що, хоча коріння християнської онтології права і сягають Старого Завіту, втім, християнські підходи до владнання соціальних конфліктів докорінним чином відрізняються від закону Мойсея. Старий Завіт містить одну з найдавніших відомих формулювань принципу таліону – це фраза «око за око, зуб за зуб» є цитатою з Книги Виходу (21: 23-27), повторена також у Левіта (24:20). Милосердя, що його сповідує християнство, співвідноситься із цією категорією історії права і моральності, відомою як рівна відплата, за діалектичним законом «заперечення заперечення». У нагірній проповіді Христос

проголосив: «Ви чули, що нашим батькам було сказано: «Око за око і зуб за зуб». А я кажу вам, що не чиніть опір тому, хто ображає вас. Навпаки, якщо хто-небудь б'є тебе по правій щоці, дозволь йому вдарити тебе і по лівій!» (Матф.5: 38-41). У Євангелії ми знаходимо не тільки зрозумілу заповідь: «Полюби ближнього твого, як самого себе» (Мтф. 22:39), але й більш складну когнітивну модель: «Любіть ворогів ваших, благословляйте тих, хто проклинає вас, хто ненавидить вас, і моліться за тих, хто кривдить вас і жене вас, щоб вам бути синами Батька вашого небесного» (Мтф. 5: 43-46). Саме у цій формулі криється ключ до подолання будь-яких конфліктів.

«Милосердя — це один з головних проявів любові та найбільша чеснота, — зазначив предстоятель української православної Церкви Митрополит Київський і всієї України Онуфрій. – Милосердя — це те, чого вкрай потребує оточуючий нас світ, особливо зараз» [1]. Цей християнський постулат ліг в основу філософсько-правового принципу вирішення соціальних конфліктів, який отримав назву «непротивлення злу насильством». На його звитяжний потенціал звертав увагу ще апостол Павло: «Не будьте переможені злом, але перемагайте зло добром» (Рим: 12). Він був підтверджений діяннями Махатми Ганді, Мартіна Лютера Кінга та інших політиків, які сприйняли та втілили у практику цей принцип.

Основою основ християнських філософсько-правових принципів є визнання права людини на життя в якості абсолюту. Першоджерело цього принципу ми знаходимо у шостій заповіді закону Божого «Не вбивай!» (2 М.20:1-17). Для повноти розуміння сенсу цієї заповіді слід додати, що, за словами пророків, грішить проти шостої заповіді і той, хто бажає смерті іншій людині, хто не живе з іншими у злагоді і в мирі, а, навпаки, ставиться до інших з ненавистю, заздрощами і злобою, затіває з іншими сварки і бійки, кривдить інших. Грішать проти шостої заповіді всі злі і сильні, які кривдять слабких. Отже, нехтування цим принципом є першопричиною соціальних конфліктів. Христова Церква виходить з того, що передумовою більш широкого співробітництва в області подолання конфліктів, в тому числі на Донбасі, має стати всезагальне визнання високої цінності людської особистості, розуміння того, що будь-яка війна загрожує знищити творіння Боже і життя. «Коли життя і здоров'я одних людей стають інструментами, за допомогою яких інші намагаються отримати певні політичні переваги, це не просто принижує цінність життя самих заручників і полонених, але є викликом правам і свободам цілого світу, оскільки біль та приниження будь-якої людської істоти – трагедія усього людства», — йдеться у Зверненні Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій [2].

З християнської віри у створення людини за образом Божим для участі у виконанні Божественного задуму про людину і світ логічним чином походить й інше базове для системи права поняття – гідність людської особистості. Це поняття є ключовим в усіх християнських конфесіях, бо саме через нього знаходить своє тлумачення гуманістичний зміст Євангелія. Як наго-

лошує Де Гаай Фортман, Христос – Бог і людина – є найглибшим джерелом і гарантією гідності людської особистості [3]. Відповідно до християнської аксіології, особистість набуває гідності, здійснюючи добро. Навпаки, коли індивід обирає зло, свобода вибору веде до саморуйнування і завдає шкоди гідності людини і суспільній моралі та призводить до соціальних конфліктів. Український християнський філософ Пімфіл Юркевич наголошував, що виявом гідності високого призначення людини є те, що їй «суджено особисто нести відповідальність за все содіяне у світі» [4, с. 144].

Важливо зазначити, що у християнській традиції філософсько-правовою основою подолання соціальних конфліктів неодмінно постає поняття справедливості. Як стверджував відомий християнський теолог Фома Аквінський, справедливість є несучою конструкцією, стовбуром усієї побудови людських чеснот [5]. Коли немає справедливості будь-яка праця, щодо конституційного забезпечення прав і свобод громадян, будь які потуги з боку держави владнати соціальні конфлікти є марними. Це стає очевидним на прикладі України. «Мусимо з гіркотою констатувати – справедливості сьогодні бракує, — йдеться у Зверненні Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій щодо становлення справедливості в Україні. – Часто виною тому і недосконале законодавство, і «черства поведінка чиновників, і несправедливі судові рішення» [6].

Християнські Церкви упродовж усієї історії сприймали свою велику відповідальність за мирне вирішення існуючих конфліктів та сприяли подоланню розбрату і ворожнечі. Відправною точкою у цій роботі постає християнське переконання, що будь-які прояви насильства є наслідком існуючого в світі зла і гріха: «Звідки війни та чвари між вами? Чи не звідси, від ваших пожадливоростей, що воюють у членах ваших?» (Як. 4: 1). Гріх – це духовна хвороба, зовнішніми симптомами якої є конфлікти, чвари, злочини і війни з їх трагічними наслідками. Церква прагне усунути не тільки зовнішні симптоми цієї хвороби, а й саму хворобу – гріх. Отже, для припинення подолання соціальних конфліктів Церква Христова прагне з новою силою виражати зміст свого пророчого свідоцтва і являти його світу. В якості істотного елементу свого еклезіологічного вчення вона являє роздробленому світу евхаристичне спілкування та єдність [7].

У контексті вкрай важливої для нас проблеми подолання соціальних конфліктів необхідно звернути увагу на те, що, як доводить Андрій Костирев, суспільна злагода неможлива без ефективної ціннісної комунікації [8]. Тому налагодження широкого суспільного діалогу в Україні навколо таких цінностей як право людини на життя, гідність людської особистості, справедливість є важливим елементом консолідації української нації. Як зазначається у Зверненні Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій щодо утвердження миру та поступу українського суспільства. «Усе суспільство і кожен громадянин окремо – чи то політик, чи то релігійний діяч, чи то представник ЗМІ – мають плекати суспільний мир і злагоду, не допускати у своїх вислов-

люваннях мову ворожнечі, шукати шляхи примирення через діалог і взаємне прощення. Просимо українське суспільство бути більш толерантним, більш милосердним і справедливим до усіх своїх громадян без винятку» [9]. Отже християнські принципи милосердя і любові, абсолютної цінності людського життя, гідності як свідомого вибору на користь добра, справедливості як рівності усіх перед правовим законом є філософсько-правовою основою подолання соціальних конфліктів. Ці принципи реалізуються Церквою шляхом кропіткої духовної роботи по донесенню Слова Божого з метою перемоги над гріхом. Крім цього, усвідомлення їх суспільством досягаються через діалог та прощення.

Бібліографічні посилання:

1. Вітальна адреса Предстоятеля УПЦ учасникам XVI Міжнародних Успенських читань. Синодальний інформаційно-просвітницький відділ УПЦ. *Офіційний сайт Української Православної Церкви*. 2016.30. вер. URL: <http://news.church.ua/2016/09/30/vitalne-slovo-predstoyatelya-upc-uchasnikam-xvi-mizhnarodnix-uspenskix-chitan/> (Дата звернення 29.06.2018).
2. Звернення. Рада Церков і релігійних організацій закликає звільнити заручників з полону на Донбасі. *Офіційне інтернет-представництво Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій*. 2018. 08 вер. URL: <http://vrciro.org.ua/ua/statements/471-uccrostatement-hostages-captives-donbas-donetsk-luhansk-ukraine> (дата звернення 01.07.2018).
3. Fortman D. G. Religion and Human Rights: A Dialectical Relationship. *e-International Relations*. 2011. 5 Dec. URL: <http://www.e-ir.info/2011/12/05/religion-and-human-rights-a-dialectical-relationship/> (Last accessed: 27.06.2018).
4. Юркевич П. Історія філософії права. Філософія права. Філософський щоденник. Київ: Наукова думка, 2001. 796 с.
5. Фома Аквінський. О справедливости, вопрос 58. Сумма теологии: в 12 т. / С. И. Еремеев: перевод, редакция, примечания. Киев: Ника-Центр, 2010. Т VIII. 432 с. URL: <https://azbyka.ru/otechnik/konfessii/summa-teologii-tom-8/12> (дата доступа: 28.06.2018).
6. Звернення Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій щодо становлення справедливості в Україні. Київ. 2016. 17 травня. *Офіційне інтернет-представництво Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій*. URL: <http://vrciro.org.ua/ua/statements/465-uccrostatement-justice-court-judge-ukraine> (дата звернення 01.07.2018).
7. Миссия Православной Церкви в современном мире. Проект документа Всеправославного Собора, одобренный Собранием Предстоятелей Поместных Православных Церквей. Шамбези. 2016. 28 янв. *Официальный сайт Русской Православной Церкви*. URL: <http://www.patriarchia.ru/db/print/4360988.html> (дата звернення 29.06.2018).
8. Костирев А. Г. Ціннісна комунікація як необхідна умова консолідації української нації. *Політичний менеджмент*. 2007. №5. С. 105-116.
9. Звернення Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій щодо утвердження миру та поступу українського суспільства. Краматорськ. 2016. 02 лист. *Офіційне інтернет-представництво Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій*. URL: <http://vrciro.org.ua/ua/statements/475-uccrostatement-on-peace-in-ukraine> (дата звернення 01.07.2018).